

**من خلق الكون؟ ومن خلقتني؟ ولماذا؟
(الحرمين)**

Mei yaa nà Anduniya haliita ? Mei yaa nà hei bònḡḡ haliita ? Ifo ganna ?

Beiyo ḡmene Igbe ká ă latiyo nna Adiini Sénni tɛyo Bònḡḡtère Kăba Jìnjire nna Andebi Jìnjire ḡmene

Tila wă Anduniya nna bònḡ hunù dò kpàarē ḡmene fàtii fàtiiyo tɛ nò, kó làabaari nɔyo gaabi ká à gonna Halitákpe Bèeri Ká Nḡa nò Irikpe, Kpei Ká À nà sàriyayo káayo bònḡḡ hunayoo òrà dam . Nḡa Tila di yei kó Irikpe ḡmene Zemyo nna cimi nɔyo diyàyo se nna tilayo káayo n zumani kite ză bònḡḡ dò kpàarē tɛ, ka yei kó mɛɛcinè sennani ká Àlsilàamàtère yaa bara adiini cimi ḡmene ká à gono nò bònkaani ga tɔyo Anduniya nna Laahara kuna ganna .

Mei yá nà Anduniya hàliita? Mei yá nà hēi bònḡḡ hàliita ? Ifo ganna ?

Beiyo ḡmene Igbe ká ă latiyo nna Àdiini Sénni tɛyo Bònḡḡtère Kăba Jìnjire nna Andebi Jìnjire ḡmene

Áyara hēi a gono hini deidei bònḡḡ ?

Mei yá nà samayo hàliita nna gannā nna hàikáayo n gono n kuna ză hàliita bèerì bèeriyo káayo n su gu n bei ka kɔoli ?

Mei yá nà siriya cirici wò ká à bòoriyoo jaasayo koo kùbeyo tɛ sama nna gannā kuna ?

Mei yá sinti ka gbei cirici wò te nna Gonìntàtèrè
n gáa dɔbuyo kuna , ka n foto te ka n foto di yassi
boriyanī ?

Metε Anduniya bèerì wǎ tε koo gonoyo koo
siriwayo nna sariwayo káayo ñ gu à (dìrau)
sasawaniyo deidei sasawaniyo cirici jiiri jiiri
tùutuummyo káayo ñ bisa kuna ?

Áyara Anduniya wò nà à bònṡ hàliita nò ? Dě à kà nò ză zam ka gono kuna? Dě à de kà ka gono nò jirise bònṡ ? Irikpe Ká Ā Beeriyò cì :

(أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ۝۳۵ أَمْ خُلِقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ۝۳۶)

Ɔ́yara n̄ n̄ n̄ hàliita n̄ ká à na bara Hàliitàkpɛ
fɔ gono n̄ sɛ ? Dɛ du ka nɣayo yã bara n̄ b̄n̄ɔ̄yo
hàliitàkpɛɛyo ? 35

Dě bine n̄yayo yá nà samayo nna gannā h̄aliita?
N̄ya di kulu n̄am , n̄ de bara ká n̄ suu naane
(cimmanīyo n̄mene) nò 36 } [At-Tuur : 35 - 36].

Dě iri na iri b̄n̄j̄ōyo h̄aliita, n̄ya à suu tè à 'n bara
ká iri hunu kite nò z̄a k̄on̄u kuna aw jirise b̄n̄j̄ò, d̄e
ya nò ni, cimi ká sika si à kuna nò : ká anduniya wò
himā à 'n bara ká à gonna H̄aliit̄akpe B̄eri f̄o nò ,
Yiikokpe ; domi à suu tè à 'n bara anduniya wò nà à
b̄n̄j̄ò h̄aliita ! aw à 'n hunu kite z̄a zam ka gono kuna
! aw bine à 'n bara à kà nò jirise b̄n̄j̄ò !

If̄o ganna nò b̄r̄r̄ cimi n̄ h̄aif̄ōyo k̄āayo à suu
diya n̄la gonoyo s̄e ? S̄as̄aw̄n̄i : (beiyo, nna l̄akali,
nna hunde, nna hunde n̄mene h̄aif̄ō m̄ayo, nna
b̄āayo), à na ci ká ǎ diya n̄ n̄mene s̄edayo ganna ba ?
Ka à bara ya ni, if̄o ganna nò b̄r̄r̄ anduniya b̄eri wò
H̄aliit̄akpe Gonoyo kak̄au, à dù koo diya À h̄aliit̄ayo,
nna À beiyo, nna À sisibi m̄ayo n̄mene s̄edayo ?!

B̄r̄r̄ l̄ak̄al̄inte f̄o suu t̄utu n̄ mà ci à s̄e : f̄u wò kà
nò ka na bara ká b̄r̄r̄ f̄o yá nà à cini ! aw bine n̄ mà
ci à s̄e : zam ka gono (k̄on̄u) yá nam f̄u wò gono ! D̄e
ya nò, m̄ete b̄r̄r̄ f̄ōyo t̄e koo warka ǎ ci : anduniya
b̄eri wò kà nò ka na bara z̄a H̄aliit̄akpe f̄o d̄o
cimmanī ?! M̄ete l̄ak̄al̄inte ba t̄e ka t̄utu n̄ mà ci à s̄e
: anduniya siriya cirici s̄aw̄ante wò kà nò jirise
b̄n̄j̄ò ?

H̄aiyo wò kulu gu iri t̄oyani cin̄e ḡur̄e f̄o ga nò, n̄ya
nò ká anduniya wò gonna N̄rukpe B̄eri, Yiikokpe,
à h̄ai kulu B̄èr̄ B̄èr̄ekpe , nna k̄eene ká K̄pei Di
F̄olonku yá him̄āyo nna n̄ mà b̄ota n̄maa À s̄e, ya

nò heaika kulu se ñ bòota ηmaa À Kpèitèrè baasi, bòota ηmaayo di bara kòonu nò, ηηa kpεε di suu himāayo nna ñ mà à bòota .

Nɔrukpe nò Hàliitàkpe Bèeri

Nɔrukpe, Hàliitàkpe Gùrè fɔ yá gono, Nηa yá bara Mèikpe, hàì kulu Bèrè Bèrèkpe, Arziki Nòɔkpe Ká Nηa yá hunanī koo wi. Nηa yá nà gannā hàliita ka à baananī ka nam hunayoo tε À hàliitayo se à bònηò. Nηa yǎ nà bònηòdɔɔyo nna hàliita bèeri bèeriyo káayo ñ gono ñ kuna hàliita, ka siriyani cirici wò ká à gu À Kpèitèrè Jirima nna À Bayo ciba dam weenu nna hāndu nna ciini nna zaari kuna.

Nηa nò Warka À nà hewu baananī iri se, hewu ká dē à si hunayo suu tē, Nηa yǎ cìnjiyo zumani kìte iri se, ηηa À nà tèekuyo nna isāyo baananī iri se, Nηa yǎ bara ká À gu iri ηmaaranī ko gu iri cεrima sáa ká iri gono iri nyāyo gundeyo kuna ka sinna gaabi fò, Nηa yǎ binεε kpiri diranī iri gaayo lenñiyo kuna zǎ iri heiyo hāri iri buyo.

Kpei Di Ká À bara Nɔrukpe, Hàliitàkpe, Arziki Gòmìnìkpe nò Irikpe Kpei Ká Ā Gεiyo koo Beeriyo .

Irikpe Ká Ā Beeriyo cì :

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ 54﴾

«Cimi, noo Nɔrukpe nò Irikpe Ká À nà bònghòdò nna gannā hāliita jìbìrì idu binnī ka dù ka Tεε ka Beerì Gado Bèeri (Al'Archi) ga, Nηa yǎ ciini nna zaari daabu nna cèrε n̄ dù koo cèrε cèejì kariga karigayo bònghò, nηa À nà weenu nna hāndu nna hāndòoriyayo hāliita ka nam ñ bāanīyo koo gonoyo À fòoro bònghò. Nηa À Fɔlonku ηmεne nò hāliitayo nna fòoroyo kulu, Nηa nò Kpei Ká À ηmεne àlheeri mutu koo bayo , Nηa nò hāliita kulu Nɔrukpe 54» [Al-A'araaf : 54] .

Irikpe yǎ bara hāi kulu ká à gono gonoyo kuna Nɔrukpe nna n̄ Hāliitakpe zǎ hāi ká irī hōnne nna hāi ká iri suu hōnne, À bàasi hāi kulu bara hāliita nò À hāliitayo kuna, nηa À Fɔlonku yǎ hīmāyo n̄ mà bòɔta ηmaa À se, ka suu bòɔta ηmaa bɔrò fɔ ηmāanī se koo margu nna Àla . Wece si À Se À Mèiyo kuna dē bine À hāliitayo kuna dē bine À bèrε bèrεyo kuna dē bine bòɔta ηmaayo À Se kuna .

Dē mεεkakaw kuna iri ba dām ká irikpe ηmaaniyo fɔyo gono nna Irikpe Ká À Jirimaa Bayo koo Kùbeyo dà gonoyo dom ba sarā nò; domi à suu tè irikpe hinka mó gonoyo ηmεne àlāmari bèrε bèrε wakati gure fɔ kuna, Irikpe Ká À Beerīyo c̣ :

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا ءَالِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا...}

{Dē irikpe fɔyo dom gono bònghòdò nna ganna kuna Irikpe Kpei Bèeri bàasi dà n̄ dom ba sarā nò (1)....}¹ [Al-Anbiyá'i : 22] .

¹ bònghòdò nna ganna di

Nɔrukpe Hàliitàkpe ημενε Zẽm Zẽmyo :

Nɔrukpe Di Ká Ā Geyio gonna Māa Hènnɔ Káayo ò suu tè kabuyo, nɔ Ā gonna Zẽmyo tùutuuma Bèerinteyo Jìrìmànteyo Káayo ò gu Ā Tɔyo ka Kùbe ciba. Ā Kpèitèrè Māayo di kuna nò : "Al-Khaaliq" (Hàliitàkpe) nna "Allaahu" (Irikpe) ká hàì ká ñ nufi nna àla nò : Warka bìnèyoo bāa Àla ko gu Ā jirimanī ko gu Ā bayani ko hamburu Àla ko gu Ā kàmuna ká Ā Fɔlɔnku yǎ hìmmāayo nna nna ò mà bòɔta mɔaa Ā sɛ, Ā sinna wece. Māayo di kuna nò "Al-Hayyu" (Warka Ā Hunayo), nna "Al-Kayyuumu" (Warka Ā Kɛiyio nna Ā Bòɔɔ ko gu Ā hàliitayo kèyyani) nna "Ar-Rahiim" (Warka Ā Sisibii fìsɔuyo nna àlsilàama hènnoyo), nna "Ar-Razaaq" (Warka Ā hàliitayo nò hàì ká ñ huna nnā), nna "Al-Kariimu" (Àlheiri nna Jirima nna Gòminī tùutumakpe) , Irikpe Ká Ā Beeriyio cì àl-Kùrani Jìrìmànte kuna :

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ (255)

Irikpe nò Kpei Ká irikpe fɔ si ká à hìma ò mà bòɔta fàassede Nɔ, Kpei Ká Ā hunayoo Ká Ā kɛiyio nna Ā Bòɔɔ koo hàliita kulu kɛiyanīyo , dùsum su gu Ā zà bèrè jìbìrì, Ā mɔene nò hàì Ká à gono bònɔɔ dɔyo kuna nna hàì ká à gono gannā kuna, mɛi yá ba hini ka à hànsine fàaba ka Ā dɔ dɛ à nà ci nna Ā tùtuyo ! Ā gu Ā hàliitayo ημενε hàì káayo ò tè ka

bisa bei nna ò ñmēne hāi káayo ñ kà tēyo , ñ dù ka na bara ká ñ hàifò bei À hāi kulu ká À bei kuna fàase hāi ká À bāa (ñ mà bei) , À Tità ba ka hēi ka bisa bōnṇo dōyo nna gannā, (nna à ya nò) ñ cērimayo suu timyo ka binē ka suu gaabuyo À Se , Nṇa nò Kpei Ká À Beerīyo Ká

À Bayo ka Bara Jirima Bèerikpe. 255 [Suratu Al-Bakara : 255] .

Nṇa Irikpe Kpei Bèeri cí :

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ ۳ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝ ۴﴾

﴿Cì : Irikpe Di Nṇa nò Irikpe Ká À bara nò À Bónṇōfò 1

Irikpe Ká hàliita kuluu nufi nna à bùkaata biyayo cèejīyo 2

À na hei, ñ binē ná À hei 3

hàifò binē na bara À cinē 4 ﴾ [Al-Ikhlaasu : 1-4].

Irikpe Di Ká À Se nò ñ bòta ṇmaa gu À Bōṇṇo zēmyo nò nna zēmyo káayo ñ tōyo koo kùbeyo

À ñmēne zēmyo di kuna nò : Nṇa nò Kpei Ká ñ bāa koo beerani ko jirimani koo hamburu ko kāmuna koo tamtēre ṇmaa À Se nna cimi, À bàasi hāi kulu bara hàliitānte nò, ká ñ tēke gbei tēyo, fòorònte, lìzàayānte.

À zēmyo di kuna nò ká Nṇa nò Warka À Hunayo koo Keiyo nna À Bōṇṇo koo Hàliita kulu keiyanī , dē ya hùndèkòni kulu ká à gono gonoyo kuna Irikpe yá nà à hunanī ka kana àla zā zam ka gono kuna, nṇa

Nɲa yǎ kùlaayo nna àla nna à gonoyo nna à hunayo hàya nna hàika ǎ tɔ àla kulu. Ká à bara ya ni, Irikpɛ Dii hunayo nó ya ka su ba bu, nɲa à suu tè À 'n beeni, ǎ keiyo nna À Bɔŋɔɔ nò ka bara hàliitayo kulu Kèiyànikpɛ nɲa À suu jìbìrì, dùsum mosom su gu À zà bèr jìbìrì .

À zěmyo di kuna nò ká Nɲa nò Bèikpɛ Ká hàifo suu tukuyo À Sɛ ganna kuna bèrɛ sama kuna .

À zěmyo di kuna nò ká Nɲa nò Māakpɛ Dìyàkpɛ Ká ǎ mǎa hàì kulu koo diya hàliita fɔ kulu, ǎ bei wisi wisi ká ǎ tɛ kùsùm Mayo kuna nna hàika jènnèyoo tukuyo , hàifo suu tukuyo À sɛ ganna kuna bèrɛ sama kuna.

À zěmyo di kuna nò ká Nɲa nò Warka ǎ hini , Ká hàifo su gu À mɔŋŋɔyani , hàifo binɛ suu hàika À bāa yèeti , ǎ tɛ hàika ǎ bāa nò koo honŋu hàika ǎ bāa, Nɲa yǎ jinànì koo zinkiranì, Nɲa yǎ gonna Lasabu Hènnɔ Tɔntɛ Kubèntɛ.

À zěmyo di kuna nò ká Nɲa nò Hàliitàkpɛ, hunàyo hàya Nòɔkpɛ, àlāmariyo Bèrè Bèrèkpɛ Ká À nà hàliita kulu hàliita ka à hàì kulu siriyani , hàliita kulu gono À yiiko nna À liizaaya cìrè nò.

À zěmyo di kuna nò ká Nɲa nò Warka ǎ tutu bɔrò fɔ kulu ká à gono mǎsu nna sènne kuna sɛ, koo binɛ bibikpɛ ká ǎ fàaba cééji kulu fàaba, koo binɛ sari kulu hiibanì , hàliita kulu bara ká dɛ à kam binɛ bibi fɔ kuna aw masu fɔ kuna À dɔ nò ǎ zulu ka yèi tilasi bònŋò .

Bòtayo suu tè fàase Irikpe Ká Ā Beeriyo Se, Nja nò Kpei Ká Ā Tɔyo koo Kùbeyo, Ká Ā Fɔlonku yá himayo nna bòtayo di nja hàifɔ ɣmáani suu himāayo nnā, ya nò hàì kulu ká ñ bòta ka Ā nām bara hàika ñ bòta kɔɔnu bɔɔɔ nò nja à bara hartànte nò ká à gono buyo nna beeniyo me .

Irikpe Ká Ā Geiyo nà iri gòmini làakaliyo ká ñ dū koo hàifɔ bei Ā Kpèitèrè Bayo nna Ā Jirima senni kuna, nja Ā nà hàlìtātèrè hènno fɔ dèese iri gaayo kuna, hàlìtātèrè hènno fɔ ká ā bāa alheiri koo kàbiya cùuta, koo nassu koo làakali karani dē à huro nna Irikpe hàlìita kulu Nɔrukpe. hàlìtātèrè dii ciba Ā Kpèitèrè Tɔyo ka Kube ga nò, ka yēi koo ciba ká à suu tè ñ mà Ā zém nna hartayo, Geiyoo tabbatayo Ā Ga.

Ā suu himāayo nna làakàlìnte à 'n bòta mja faasé Warka Ā kùbeyo se, tò nja mete nò ā bòta mja hàlìita fɔ zaɔa à tàka kà ā hartayo aw ka hartayoo bìsayo àla !

Ā suu tè warka se ñ tàmtèrè ɣmāa mà bara bɔɔ dē bine toolu dē bine túuri dē bine hundèkòni fɔ !

Irikpe gono Ā samayo bɔɔɔ nò koo Beeriyo koo Tèkeyo Ā Gado Bèeri (Al-Archi) bɔɔɔ, koo fefèiyo koo ɣmāanɛeyo nna Ā hàlìitayo. Ā Bòɔ Kùsùm si Ā hàlìitayo kuna, Ā hàlìitayo bòɔ kùsùm hàifɔ si Ā Bòɔ Kùsùm kuna. Ā suu huro ka bine ka suu ci gá Ā hàlìitayo hàifɔ kuna .

Irikpe Di, hàifɔ na bara Ā Tàka, Nja bine nò Warka Ā mja koo diyā, Ā sinna cine, Nja yá

wàdaatayo ka suu bá hàifɔ bùkaata À hàliitayo dɔ, À suu ɲmă, À suu jìbìri, Nɲa yă Bayo koo bara Jirima Bèerikpe ká À suu tè Á 'n gonna wei dɛ bine kōo; ká à bara ya ni, Hàliitàkpe gonna Zěm Zěmyo Beeri Jìrìmànteyo nò ya , nɲa à suu tè bùkaata dɛ bine hartayo mà bara À Zěmyo.

Irikpe Ká À Beeriyo cì :

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبٌ مِّثْلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِيدُوا مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ۚ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۝۷۴﴾

«Noo boroo, n nà sàsàwàni tè noo se, wà hanɲa feeri ka mǎa àla : warkaayo se noo bòɔta ɲmǎa ka Irikpe nàm di suu hini ka hamini hàliita bá n nà cèrɛ kùmma à gǎnna, bá hamini dí nà hàifɔ kɔm n ga n suu hini ka n bòɲɔɔyo fàaba ka tà n ga, zǎ tooluyo di nna hamini di kulu bara mònɲònteyo nò .

N ná Irikpe bayani ka À jirimanī À Bayo nna À Jirima zaka (ká à hìmayo nnā)(1), lalle Irikpe nò Gàabìkòni Bòɔyàkpe 74».¹ [Al-Hajj : 73-74] .

Ifɔ gǎnna nò Hàliitàkpe Bèeri Jìrìmàntɛ Di nà iri háliita ? Nɲa ifɔ Á bǎa nna iriyo ?

Aayala lǎakàlìntɛ ba tutu ká Irikpe nà hàliitayo wò kulu hàliita nò ká à nà bara guuri fɔ bɔɲɔ ? Aayala Irikpe À nà hàliitayo di hàliita nò hòɔrɛ bɔɲɔ , beesinka Nɲa yă Mutu ka bara Gòni ka bara Bèiyo kulu Tikìkpe ?

¹ ka sìima nna ká ñ haifo ɲmàaniyo bòɔta ka Irikpe nàm.

Aayara lăakàlìntè hènno ba tutu ká Warka À nà iri hàliita ka nàm iri hàlita wò yási mutu koo sawayo koo bòoriyo ka jàasa, nɲa À nà hàika à gono samayo nna ganna kuna baananī iri sɛ, à kuluyo wò mà bara À nà iri hàliita nò ká à na bara nna guuri fɔ dɛ bine à 'n bara À mà iri nàm ka ná hāyo káayo n mutu ko gu iri kɔɔyo tutu iri sɛ, zàɲa : Ifɔ ganna nò iri gono nɛ dɔ (Anduniya wò kuna) ? Ifɔ yǎ gono buyo banna ? Ifɔ nò ɲ guuri nna iri hàliitayo ?

Aayara lăakali hènno ba tutu ká hanɲa cenìyo su ba gono tìkì dàariikpe sɛ ihènno banayo mà gono ihènno tèekpe sɛ ?

Irikpe Ká Ā Geiyo cì :

(أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ 115)

«Dɛ ya noo tàma ká Iri de nà noo hàliita hòore kòonu bònɲo nò, nna ká n su ba noo yèeti kite Iri dɔ (no buyo banna) 115 ?» [Al-Muuminuun : 115] .

Haika à bara deidei nò ká Irikpe nà diyàyo dɔntɔ kite domi iri 'n dùwa ka hàika ganna iri gono bei , nɲa À nà iri cìba yási ká iri ba À bòɔta koo màanì nna Àla, nna hàika Ā bāa nna iriyo ! nna mete yási iri ba tɛ ka duwa À yarda g, nɲa À nà iri beiyanī iri yēiyo dɔ buyo banna .

ɲa Irikpe nà diyàyo dɔntɔ kite n mà iri beiyanī ká Irikpe Fɔlonku yāa himāayo n bòɔtayo À sɛ, iri 'n yēi ka bei mete yási iri bó gu À bòɔta, n mà yēi ka iri beiyanī Ā fòoroyo nna Ā hònnɛeyo, kaa yēi ka iri beiyanī tàbiya hènnoyo káayo dɛ iri nà n kɔɔ iri

hunayo ba bòori àlheiyo nna àlbarkayo mà à faafu

Irikpe bine nà dìyà tùutuuma dòntò kìte zàṅa : (Nuuḥ, Ibrahiim, Muusá nna ISSA) ka ñ tèmàko nna muujizayo káayo ñ cìbayo ká cimi nò ñ tē nṅa lalle ñ bara dòntònteyo nò zǎ Irikpe Ká Ā Geiyo dɔ, nṅa ñ kòkòrò yǎ du ka bara Muhammadu (Irikpe mà à fǎ ka à saabu ka à yeenanī).

Lalle dìyàyo di kulu nà iri nɔ làabaari làabaari nɔyo geiyànte kulu tìkì ká hunayo wò (anduniya kuna) bara zarabani nò, hunayo bònḡ bònḡ cèrè ba gono nò buyo banna (laahara kuna).

Nna ká àljanna gono àlsilaama hènnyo se nṅayo káayo ñ nà Irikpe bòṭa Ā Fòlonku Ká wece si Ā Se, ka cimi nɔ dìyàyo kulu se, nna ká nìnè gono ká Irikpe nà à sòɔru gùtùruyo (ceferiyo) se nṅayo káayo ñ nà irikpe ḡmàanì foyo bòṭa ka margu nna Irikpe aw bine ñ ci ceferiyo Irikpe dìyàyo kuná àfɔ se .

Irikpe Ká Ā Beeriyo c̣ :

﴿يٰٓيٰنَبِيَّ ءَادَمُ اِمَّا يٰٓاَتَيْنٰكُمْ رُسُلًا مِّنْكُمْ يَفْصُلُوْنَ عَلَيْكُمْ ءَايٰتِيْ فَمَنْ اَتَقٰى وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ٣٥ وَالَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِآيٰتِنَا وَاسْتَكْبَرُوْا عَنْهَا اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ﴾ 36

«Noo Aadama kōoyo dē dìyàyo kà noo se zǎ noo kuna nna koo Ā ḡmēne Aayayo cou noo se, saa di warka à hamburu (Irikpe) ka gbei bòriyanī hàifɔ hamburuyo su ba gono ñ se laahara ya nò ñ su ba binè bibi tē (hàifɔ ká à bìsa bònḡḡ) 35

Warkáayo n̄j̄ayo nà Iri aayayo kakāw ka jirimankei tē nna n̄la coroo di n̄nē boroo n̄o ya n̄ bó gòngòròyo à kuna 36» [Al-Aaraaf : 35-36] .

Irikpe Ká Ā Beeriyo cì :

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ٢١ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنْ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ٢٢ وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ٢٣ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ٢٤ وَبَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٢٥﴾

«Noo boroo wà bòota n̄máa noo N̄orukpe s̄e Kpei Ká Ā nà noo hàliita nna warkaayo n̄ jina ka kà noo s̄e , domi wà t̄o Irikpe h̄ambùre gá 21

Kpei Ká Ā nà gannā ci dàariji noo s̄e ka sama ci à s̄e làasì ka à ciniyo kùbeyoo jaasayo, n̄ja Ā nà cinji zumanī z̄a bòn̄n̄d̄o d̄o ka tuuri h̄inzeyo kàa nna cinji hari di domi n̄ mà bara hunayo hàya noo s̄e , à s̄e gànna wà suu wece t̄e Irikpe s̄e ka du koo bei (ká Ā bara Ā Fòl̄onku n̄o) 22

D̄e noo gono sika kuna nna hàika Iri zumanī Iri t̄ām (Muhammadu) s̄e n̄o, t̄ò wà kana suura gùre f̄o zaṇa à tàka, saadi wà noo séeda kàakp̄eeyo c̄e kite Irikpe bàasì, d̄e noo bara cìmit̄eeriyo .

D̄e noo nà t̄e ya , noo bin̄e mosom su ba hini ka t̄e ya n̄o , Ā s̄e gànna wà hamburu n̄nē ká à kubaniyo hàya n̄o boroo nna tonniyo, n̄ dù ka à s̄òoru cefriyo s̄e n̄o 24

N mà warkáayo coroo nà cimi nɔ ka gbei hennɔyo tɛ nɔ làabaari kàanɔ ká àljannayo káayo isayoo zùru n cìreyo gono n se (laahara). (N̄ kuna) ba s̄aafɔ n nà n nɔ n ɲmɛnɛ t̄uri hinzeyo kuna àfɔ se n mà cì : warka n dom jina ka iri nɔ nò ya, n dù ka kàna n se àla nò ɲa ǎ hì māayo nna s̄intè ɲmɛnɛ di. Àljanayo di kuna n gonna wèi gèiyañtɛyo , n mà yēi koo gòngòròyo koo gonoyo n kuna . [Al-Baqarah : 21-25] .

Ifɔ gànna nò dìyàyo hei ba ka bara ɲmàanì ɲmàanì ?

Cimi nò ká Irikpe nà À dìyàyo dòntɔ zàmāayo ga, zàmāa (àl-ummah) fɔ si fàase à bara ká Irikpe nà dìyà samma n ga, domi à mà n cɛ ka kpee nnā bòta ɲmāayo n Nɔrukpe se ga, ka À Fòrooyo nna À Honɲɛyo toyanī n ga, ɲa n kulu ɲmɛnɛ cɛyo di guuri bara nò : tàmtèrē ɲmāayo Irikpe Yìiko Kulu nna Jirima Bèerikpe Fɔlonku Sɛ. Baa saafɔ bine zamāa bá ifɔ di sinti koo fòrooyo n mà Irikpe ci À fɔ ká n dìyà kà nnā n se nàm aw koo gu à mɛɛranī, se Irikpe mà dìyà fɔ ɲmàanī sàmma ka à tèkɛ à mà n dīrau hìnsa ka boroo yēeti hālītātèrɛ dèidèinte bɔñɔ nna Irikpe ciyo Àfɔ nna À ganayo,

Hali Irikpe nà dìyàyo di bɔñɔ wì nna Andébi Muhammadu (Irikpe mà à fɔ ka à saabu ka à yeenanī), ɲa ká à kà nna àdiini kùbènte nna Chariya gòngòròntɛ ká à bɔrò kulu marguyo hali ciyāmā keiyo hɛnɛ, sàriya di ká à nà sàriya káayo n

jina kulu kubanī ká ñ tuusu, n̄a Iri N̄orukpe Jirima Bèerikpe Ká Ā Beerīyo dù ka cīnnì ka gono nna gòngòròyo hali ciyáma keiyo hene jìsi ka à tabbatanī àdiini wò se.

Bòrò fɔ suu bara ciminòkpe faasede à nà cimi nɔ dìyàyo di kulu sè.

Irikpe yǎ nà dìyàyo di kulu samma , ka Ā hàliitayo kulu fòoro nna ñ ganayo, warka à ci ceferi ñ kuna àfɔ ñmene dìyàtere se, à ci ceferi ñ kulu se nò ya. Ā ganna tàali fɔ sí ká à bayo b̄isa b̄orɔ mà Irikpe dìyàtere yèeti ka hon̄u à ganayo, d̄e ya Al-Janna huroyo mà dù ka tē se nna cimi n̄oyo dìyàyo di kulu sè.

Ká à ci ya ni, hàika à bara tilasi b̄orò fɔ kulu ga záamani wò kuna nò à 'n cimi nɔ Irikpe Se nna Irikpe dìyàyo kulu se, ka cimi nɔ hanu kòkòrò se, z̄āa ya bine suu tē faase à 'n cimi nɔ dìyàyo dí kòkòrò nna ñ mèewì Muhammadu (Irikpe mà à f̄ɔ ka à saabu ka à yéennī) se ka à gana, dìyà ká Irikpe nà à tèemako nna munjiza gòngòrònte ká n̄a nò àl-kùrani j̄irimànte ká Irikpe nà à cermayo ñmene àlkawali z̄aa hali Ā 'n ganna nna hàika à gono à b̄on̄ɔ tubi ñm̄aa (ciyāmā keiyo hene) .

Irikpe cì àl-kùrani j̄irimànte kuna ká warka à hon̄u cimi n̄oyo dìyà bá ifɔ di se Ā Kpèitere dìyàyo kuna à kpe di bara ceferi Irikpe se nò ya ka yēi ka bara Ā ñmene dìyàtere kàkàwkpe , Irikpe Ká Ā Beerīyo cì :

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُوا هُمْ
تُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنُكَفِّرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ۝١٥٠ أُولَٰئِكَ هُمُ
الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا﴾ (151)

«Warkáayo n̄ gu Irikpe nna Adiyàyo guturu koo
bāa n̄ mà fefei dām Irikpe nna À diyàyo binni koo cì
irii cimi n̄ diyàyo di kuna àfɔyo sɛ kó gu n̄ kuna
àfɔyo guturansi n̄ɲa ñ bāa n̄ mà hìnì fɔ ɲmàanì zà
(ceferitèrɛ nna ciminɔyo binni koo tàmaayo ká n̄ɲa
di yá ba n̄ yeenanì) 150 .

Còroo di cèferi bònɔ bònɔɔyo nò ya, Iri bine nà
àzaaba wàlànkànsintɛ sòɔru ceferiyo sɛ 151 »
[Annisaai : 150-151] .

À ganna nò iriyo àlssilaamayo iri cimi n̄ Irikpe
sɛ nna hanu kòkòrò sɛ - zàɲa ká Irikpe fòoro - n̄ɲa iri
cimi n̄ diyàyo kulu sɛ nna Tilayo kulu káayo n̄ jina
(ka zummu kìtɛ zâ Irikpe dɔ), Irikpe Ká À Beeriyo cì
:

﴿ءَاَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَاَمَنَ بِاللَّهِ وَمَلِكِهِ وَكُتُبِهِ
وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ
الْمَصِيرُ﴾ (285)

«Irikpe Diyà (Muhammadu ,Irikpe ɲmɛnɛ Fɔyo
nna À Saabuyo nna À Yeenanìyo mà tɔ à ga) nà cimi
n̄ hàika n̄ zumani à sɛ ză Irikpe dɔ, nna àlsilaama
hènnɔyo bònɔɔyo, n̄ kuna bá mei nà cimi n̄ Irikpe
sɛ nna À Málàaikayo sɛ nna À Tilayo sɛ nna À Diyàyo
sɛ. Iri suu fèfèi dām (n̄ kuna) àfɔ nna à hànsine
diyàyo binni, n̄ɲa n̄ cì : iri mǎa ka gana . N mà iri
kɔɔsu, iri Nɔrukpe, N dɔ n̄ yèiyo dɔ gono 285» [Al-
Bakarah : 285] .

kuna, àmma à de bara nò bòroo Nɔrukpe Ká Ā Geyio Kó Beeriyo Mɛɛɛnɛ .

Ifɔ nò Ālsilàamàtèrɛ ?

Ālsilàamàtèrɛ nò bònɔ cɛɛnanīyo nna bònɔ baananīyo kulu Irikpe Ká Ā Beeriyo sɛ Ā ciyo Ā Fɔ bònɔ , nna bònɔ kùsũm nɔyo Ā sɛ Ā gànayo bònɔ, nna gbei tɛyo nna Ā sariya yardayo nna tayo bònɔ, nna hàì kulu ká ñ bòɔta Irikpe bàasi gutuluyo .

Irikpe bine nà Diyàyo dòntɔ nna diyàtèrɛ gùrɛ fɔ ká nɔ nò : cɛyo koo kpee nnā Irikpe bòɔtayo ga Ā fɔlɔnku Ká Ā sinna wece, nna hàì kulu ká ñ bòɔta Irikpe báasi gutuluyo .

Ālsilàamàtèrɛ bine bara andebiyo kulu nɔmɛnɛ àdiini nò, n kulu nɔmɛnɛ cɛyo bara nò àfɔ nɔ n nɔmɛnɛ sàriayo dù ka bara nɔmàanī nɔmàanī. Hɔɔyo bine ká kuna iri gono, Ālsilaamayo fɔlɔnku yǎ àdiini deidei nɔmɛnɛ ká andebiyo kulu kà nnā kòtɔyo, nɔ Ālsilàamàtèrɛ nɔmɛnɛ diyàtèrɛ yǎ bara cimi zaamani wò kuna, nɔ nɔ yǎ bara diyàtèrɛ mɛɛwì ká á gono bòroo sɛ zǎ Irikpe dɔ .

Ká à bara ya ni , Kpei Ká Ā nà Ibraahiima nna Muusa nna lisa (fɔyo hɛnnɔ mà tɔ n ga) dòntɔ , Kpei Di yáa nà Diyàyo mɛɛwì Muhammadu bònɔ dòntɔ kìtɛ (Irikpe mà à fɔ ka á saabuu ka à yeenanī) , nɔ lalle Ālsilàamàtèrɛ nɔmɛnɛ sàriayo dù ka kà nò

koo bara sàriyo káayo n jina à sɛ tùusùkpe .

Cimi, àdiiniyo kulu káayo bòroo bòɔta nɔmǎ nnā hɔɔyo wò kuna - Ālsilàamàtèrɛ báasi - àdiiniyo nò

káayo ñ bara bòroo tɛyo , dɛ bine ñ dom bara Irikpe ɲmenɛyo ɲɛa bòroo nà kàmmè damu ñ kuna ka hòorè nnā, ɲɛa ñ bèrɛ ka ci hàifɔ ká à margu ka bìrìjì nna fǎjì nna gbei kòonu kòonuyo káayo ñ tɛkɛ tɛkɛyo cèrɛ ga nna jenni jenniyo nna bòroo ɲmenɛ koookariyo .

Àlsilaamayo ɲmenɛ àdiini cèrɛ yàa bara àdiini fɔlonku ká ǎ geiyo ka suu bèrɛ, zàɲa ká ñ ɲmenɛ bòɔta ɲmáayo gbeiyo káayo ñ gu Irikpe bòɔta nnā bara nò ǎfɔ, ñ kuluyo yǎ bine jingari gu (5) jingari , ko gu ñ nòruyo ɲmenɛ zàkāa kǎ , koo mɛɛhaw hāndu haw. N mà yēi ka nùura yèeti ñ Tila nyá ká ɲɛa nò àl-kùranī jirìmantɛ ga (ñ bà diya ká) à bara nò ǎfɔ kpaarayo kulu kuna . Irikpe Ká ǎ Beeriyo ci :

﴿...الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

«Hōo hanu wò nò À nà noo ɲmenɛ àdiini kubanī noo sɛ, ka À ɲmenɛ alheiri funtanī noo sɛ, ka yarda nna Àlsilàamàtèrɛ mà bara noo sɛ àdiini, noo kuna warka hèèrɛ mayo sáabu nà à tɔyanī mèemùnà bùko ɲmáayo ga tilasì bònɲo à dù ka na bara ǎ bāa tàali gbei tɛyo zàɲa ya tɛyo kuna , à sinna tàali (à mà à ɲmǎ) , domi Irikpe bara tàali Kòosùkpe nò Sisibi Maaakpe.» [Al-Maaida : 3] .

ɲɛa Irikpe Ká ǎ Beeriyo cí àl-kùranī kuna kpěne :

﴿قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ

«Warka à nà gbei hènno fɔ tɛ, hàrùbòrò dɛ bine wèibòrò, ka dù ká bara cìmìnòori, Iri ba à hunanī hunaniyo hènno, ka yēi ka n nɔ n gbeiyo ηmene bānā à 'n bòori ka bisa hàika n dom gono koo tɛ (Anduniya kuna) 97» [An-Nahali : 97].

Àlsilàamàtère bara bônkaani hini nò

Àlsilàamàtère bara Andebiyo kulu ηmene àdiini nò , nɔ yā bine bara Irikpe ηmene àdiini ká À fisau bòrò kulu sɛ, à bine na bara àdiini ká ă fisauyo nna Làarubuyo tìkì .

Àlsilàamàtère yā bara bônkaani hini cimi ηmene Anduniya kuna, ka yēi ka bara hunayo hènno kàano gòngòrònte ηmene Làahara kuna .

Àlsilàamàtère yā bara àdiini gùre fɔ ká ă tutu hùnde nna gaa bimbiri bùkaatayo sɛ, nna bòrètère ηmene nàwiyo kulu beenaniyo sɛ, Irikpe Ká Ǻ Beeriyo cì :

﴿قَالَ أَهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى 123 وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَى﴾ 124

«Irikpe cì (Andébi Aadama nna à wèi Hawaau sɛ) : Wà zùmmu, noo bòrò hinka wò (nna Ibiliisu) kulu , zā àljanna kuna (ka kpee ganna bònɔ) , noo bara cère sɛ iberèyo nò ya, àmma dɛ siriya nna kpàare fɔ kà noo sɛ zā A Dɔ , warka à nà A siriya nna A kpàarē di gana su ba dɛre hìnì à bine su ba ci bònɔ futukpe 123

Warka n̄a nà banna bere A Tila (ká à bó hònnò nnā) se ba gonna hunayo masunte , ciyámā keiyo hene Iri 'n dù ka à turanī à mǒ bara dànā 124 » [Taahaa : 123-124].

Hànfàani f̄ ò òsìlàamaa duwa Anduniya nna Làahara kuna ?

Òsìlàamàtère gonna hànfàani bèeri jirimànteyo , ò kuna nò :

- Bàa nna jirima d̄ri Anduniya kuna ká b̄rò bó bara Irikpe se t̄m ganna , d̄ b̄rò bine na bara Irikpe se t̄m ǎ bara t̄m binè bā nna sèitam nna k̄d̄i se nò.

- Bàa d̄ri nna ká Irikpe ba à k̄osu Hanu K̄k̄rò kuna, À Kp̄èt̄ere yarda mà t̄ à ga, Irikpe mà yēi ka à d̄amu Àljannā à 'n d̄uwaa bàa nna Irikpe yarda nna hunayo h̄nnò ḡnḡr̄nt̄e , nna ká b̄rò ba yēenā n̄n̄e ñmene àzaaba ga .

- Hànfàaniyo di kuna nò ká ciyámā keiyo hene (laahara) ciminòkpe bó gono nò nna Andébiyo nna cimit̄eriyo nna warkáayo ò bu hon̄u ḡnyi nna b̄rò h̄nn̄oyo, if̄ k̄aanē yǎ dù ka t̄ ḡr̄k̄às̄n̄eyo w̄ ! warka bine à na cimi n̄o n̄a bó gono nò nna tooluyo nna b̄rò làal̄oyo nna tàali t̄ek̄peeyo nna barna t̄ek̄peeyo.

- Warkáayo Irikpe ba ò d̄amu Àljanna , ò bó hunayo nò hunayo h̄nnò k̄aan̄o ḡnḡr̄nt̄e kuna ká à sinna buyo d̄ bine zeñei d̄ bine doori d̄ bine z̄en̄e d̄ bine binè bibi , Irikpe m̄o hàikáayo ñ bāa

kulu te ñ se, warkáayo nḡayo ba huro nìné bó gono
nò àzaaba gòngòrònte ká à suu kanti kuna .

- Àljanna di kuna kàanɛɛyo káayo mɔɔ na taba ká
diya gono, hanḡa fɔ bine na taba ka mǎa ñla, ñ bine
mosom ná taba kà bá bòrò fɔ làsabu kuna, zaḡa ya
ḡmenɛ cimmani hàyaḡo kuna nò Irikpe Ká Ā Beeriyo
ḡmenɛ cɪyo :

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَاهَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ
أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (97)

«Warka à nà gbei hènno fɔ te, hàrùbòrò dɛ bine
wèibòrò, ka dù ká bara cìminòori, Iri ba à hunanī
hunaniyo hènno, ka yēi ka ñ nɔ ñ gbeiyo ḡmenɛ bànā
à 'n bòori ka bisa hàika ñ dom gono koo te
(Anduniya kuna) 97» [An-Nahali : 97].

Nḡ Irikpe Ká Ā Beeriyo cì :

﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (17)

«Hündē fɔ suu bei binè kaaani hàya ka ñ siriyañ
ka tuku ñ (ciminòokpɛɛyo) se ká à bara gbei
(hènnoyo) káayo) ñ dom gono Anduniya kuna koo
te ḡmenɛ bànā 17» [Al-Sajda : 17].

**Hàsaara fɔ yǎ gono warka à nà bara àlsìlaama
se ?**

Bòrò zām beiyo ká à bayo nna à jirimaà bìsaya
(beiyo kulu) nḡa nò Irikpe beiyo , à ba yēi ka zāmu
ciminoyo Irikpe se ká ā bòro gomini lǎakali kaniyo
Anduniya kuna nna hunayo hènno gòngòrònte
Laahara kuna .

Bòrò ba zām ciminɔyo Tila ká à bayoo bìsayo (tilayo kulu) ká Irikpe zumanī bòroo se se nna à ganayo .

À ba zām ciminɔyo Andebi bèeri bèeri jìrìmànteyo se zaɲa ká à ba zām gonoyo nna òlÀ Ìjanna kuna ciyámā keiyo hene, ka dù ka ba bara sètamyo nna gbei làalɔtèekpɛeyo nna tooluyo se gòròkàsìnè nìnè fū kuna, fū di nna gòròkasine di bine mutu ka meeri !

Irikpe Ká Ā Beeriyo cì :

﴿قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخَسِرَانُ
الْمُيِنُ 15 لَهُمْ مِّنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ
عِبَادَهُ يَعْبُدُونَ 16﴾

«Cì : wà bei ká hàsàarànte bònɔ bònɔyo nò warkáayo ò ci kòonuyo ka zāmu ò bònɔyo nna ò bòroo ciyāma keiyo hene, zaɲa ya yá bine bara hàsàara bàtùmè kpàare ñmene 15

Nìnè làmmà làmmànteyoo gono ò se ò bònɔdɔ nna ò ganna ganna kàmmeyo, hàika Irikpe gu Ā tām̄yo hamburanī nnā nò ya, à se ganna noo A tamyo wà hamburu Hei 16» [Az-Zumar : 15-16].

À se ganna warka à bāa yèenaayo làahara kuna à bara à ga tilasì à 'n bara àlsilàama ka bara Irikpe gànàkpe dèndènikpe nna Ā dìyà (Irikpe mà à fɔ ka à saabu ka à yeenanī).

Cimiyo káayo Andebiyo nna Dìyàyo kulu nà meefò tè ò bònɔ nò ká Laahara kuna bòrò fò su ba yèena fàasse àlsilàamayo káayo nna cimi nò Irikpe

se Kpei Ká Ā Beeriyo, ka na wece bá áfɔ te Ā se bɔɔta
ŋmaayo Ā se kuna , ka yēi ka cimi nɔ Andebiyo nna
Diyàyo kulu se. Dē ya Diyàyo gànàkpɛeyo kulu
káayo n̄ bara n̄ se cimin̄ɔriyo n̄ cimmànìkpɛeyo ba
huro Āljanna nò ya, ka yèena n̄nè ga .

Warkáayo n̄ dom gono Andebi Muusa záamani
ka cimi nɔ à se ka à cìba cibayo gana n̄ kuluyo di bara
àlsìlaamayo nna cimin̄ɔriyo nna bòrò hènnyo nò
ya, amā Irikpe ŋmene Andébi lisa dòntɔyo bannā à
ci tilasì Muusa gànàkpɛeyo ga n̄ mà cimi nɔ lisa se
ka à gana ,

Warkáayo n̄ nà cimi nɔ lisa se còroo di
àlsìlaamayo nna bɔrɔ hènnyo nò ya, warka cèrɛ à
honɔu cimi nɔyo lisa se ka cì : a ba cinnì ka gono
Andébi Muusa ŋmene àdiini bònɔ nò , cèrèkpɛ di
na bara cimi nòkpɛ nò ya; domi à honɔu cimi nɔyo
Andébi fɔ ká Irikpe nà à dòntɔ se.

Ya nò Irikpe ŋmene diyàyo kòkòrò Muhammadu
(Irikpe mà à fɔ ka à saabu ka à yeenanì) dòntɔyo
banna, à cì tilasì bòrò kulu ga n̄ mà cimi nɔ à se.
Irikpe Di yá nà Muusa nna lisa dòntɔ, Nɔa yā yàara
ka diyàyo mèewì Muhammadu dòntɔ , à se warka à
ci Muhammadu diyàtère se gùtùlu ka cì : à ba cinnì
koo gono Muusa dē bine lisa ganayo bònɔ nò , à
kpɛ di nà bara cimi nòkpɛ nò ya .

À bine suu tɔ bòrɔ mó cì ká à gu àlsìlaamayo
jirimanì, zaɔa ká à suu tɔ à yèenaayo làahara kuna
se à mǒ mònɔnteyo salàa ko gu n̄ tèmako . Haika
à de bara nò ká à suu tè se à 'n bara cimi nòkpɛ

Irikpe se nna À Tilayo nna À Dìyàyo nna Hànu Kòkòrò se; Irikpe mà dù ka nṣayo di tà à se ! À ganna tàali fò si ká ǎ bayo ka tó wece tẹyo Irikpe se nna Irikpe gutulùyo nna Dìyàtèrè ká Irikpe nà à zumanī zām ka tā de bine À Kpèitèrè dìyàyo kòkòrò Muhammadu (Irikpe mà à fǒ ka à saabu ka à yeenanī) ḡmenè dìyàtèrè honṡūyo .

Ká à bara ya ni, Yahuudiyo nna Nasaarayo nna bòrò fò ḡmàaniyo káayo n̄ mǎa Irikpe dìyà Muhammadu (Irikpe mà à fǒ ka à saabu ka à yeenanī) dìyàtèrè ka dù ka honṡū cimi n̄yo à se ka honṡū huroyo Àlsilàamàtèrè ḡmenè àdiini kuna, n̄ ba gono n̄nè fū kuna nò koo gòngòroyo à kuna saa kulu, Irikpe ḡmenè sàriya ka À te nò ya , à nà bara bòroo kuna bòrò fò ḡmenè sari tẹyo , Irikpe Ká ǎ Beerio ci :

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ۖ﴾

«Warkáayo n̄ ci cefèriyo , zǎ tilakpẹẹyo nna wecetèekpẹẹyo Irikpe se kuna , ǎ kpee koo gono jahannama n̄nè kuna koo gòngòròyo à kuna, nṣayo yá bara hàliitayo kuna ilàalɔyo 6 » [Al-bayyina : 6].

Dě ya ká dìyàtèrè kòkòrò zùmmu bòroo se zǎ Irikpe dɔ, à ci tilasì bòrò kulu ká à ba mǎa Àlsilàamàtèrè senni ka ba mǎa dìyà kòkòrò Muhammadu (Irikpe mà à fǒ ka à saabu ka à yeenanī) senni ga à 'n cimi n̄ à se ka à sàriya gana ka dìyà di gana à fòoroyo nna à honṡeyo kuna, nṣa

di ganna warka à ba mǎa diyàtèrè kòkòrò wò senni ka ba honṇū àla, Irikpe su ba hàifò tā à se, À de ba à nò àzaaba nò Laahara kuna.

Cìnèyo wò cimmanīyo hàyaayo kuna nò Irikpe Ká Ā Beeriyo cíyo :

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ 85﴾

«Warka à gu Irikpe gana nna àdiini fò ká à na bara Àlsilàamàtèrè n̄ suu tà à se , làahara kuna à 'n dù koo gono hàsàarànteyo kuna 85» [Aal-Imrana : 85].

Nṇa Irikpe Ká Ā Beeriyo cì :

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ 64﴾

«Cì : Noo Tilakpeeyo wà kà m̄eεcìnè fò ká à bara deidei koo sawayo iriyo nna nooyo bìn̄ni dɔ : iri 'n suu bòɔta ṇmǎ fàase Irikpe se, iri 'n suu wece bá àfò tε À se, iri 'n suu cèrε zā iri kònnù kònnu koo cèrε ci irikpeeyo ka Irikpe (Allaah) nàm . sá di d̄ě n̄ nà banna bεrε , wà cì n̄ se : wà s̄ɛda ká iriyo gu iri bòn̄ṇɔɔyo n̄oyo Irikpe Ká Ā Beeriyo se 64 » [Aal-Imrani : 64].

Ifò yǎ tilasiyo àlsilàama ga ?

Cimi n̄oyo ziigo idū wò s̄ɛ yǎ bara tilasi àlsilàama ga :

1- Cimi n̄oyo Irikpe Ká Ā Beeriyo se, nna ká Nṇa nò Hàlilitàkpe, hunàyo hàya (arziki) Gòmìnìkpe, hunayo Bèrè Bèrèkpe, Mèikpe, hàifò nà bara zàṇa À

Tàka , À sinna wèi bèle kōo, nna ká À Fòlónku yá himāayo nna bòta ñmāayo à se, nna ká ñ mà suu bòta hàifo ñmāanī se koo margu nna Àla , nna ká ñ mǒ nàaneyo bine kuna ká bòta ñmāayo hàifo kulu se ka À nàm bara bòta ñmāayo kōonū nò .

2- Cimi nɔyo Malaayikayo se ká ñ bara nò Irikpe Ká Ā Beeriyo tamyo, Ā nà ñ hàliita nò nna asike, nja Ā jisi ká ñ gbeiyo kuna nò ñ mǒ zùmmu nna dìyàtere Ā ñmēne Andebiyo se.

3- Cimi nɔyo tilayo kulu ká Irikpe nà ñ zumanī Ā ñmēne Andebiyo se (zàña Attaura, nna Injiila - zǎ ñ na kàmmè damu ñ kuna ka ñ bère bere jina -), Tilayo di bine kòkòrò nò àl-kùranī jìrìmantè.

4- Cimi nɔyo Dìyàyo kulu se zàña Nuuhu, nna Ibraahima, nna Muusa, nna Iisa, nna ñ kòkòrò Muhammadu, ñ dù ka bara boroo kuna nò. Irikpe nà ñ tēmako nna dìyàtere ka séedayo nna màamaaci hàyàyo káayo ñ gu ñ cimi tēyo ciba nɔnɔ ñ se .

5- Cimi nɔyo hanu kòkòrò se sá ká Irikpe ba bòrò sìntèyo nna bòrò kòkòròyo turanī, Irikpe mà hukumusi te A hàliitayo binni ka cimi nòɔkpēeyo dam Āljanna, ceferiyo njaoyo nìnè .

Cimi nɔyo hàika Irikpe jìsi se, nna ká Irikpēè hàì kulu bei, zǎ hàika à tè wakati ká à bisa kuna, nna hàika à ba kǎ te wakati ká ā kà kuna , nna ká Irikpe nà hàì kulu bei ka bine ka zàña ya hàntum ka yēi ka bāa à tēyo , nja Ā nà hàì kulu hàliita .

Nna ká n mà Irikpe bòta nna hàika Ā jìsi sariya zǎ jingari nna zākāa kǎyo nna mēehauyo, nna haji

tɛyo dɛ̃ yiiko nna hini gono n sɛ, kpɛ̃nɛ à bara à ga
tilasì nò à mà à ɲmɛnɛ àdiini beiyo cèèji, à ɲmɛnɛ
àdiini ká ɲɲa yǎ bara à bɔnkaani Anduniya kuna
nna à yèenaayo Laahara kuna hunù dɔ .

الفهرس

Mei yá nà Anduniya hàliita? Mei yá nà hēi bònḡ hāliita ? Ifo ganna ?	2
Nɔrukpe nò Hàliitákpe Bèeri	5
Kpei Di Ká À bara Nɔrukpe, Hàliitákpe, Arziki Gòmìnìkpe nò Irikpe Kpei Ká Ā Geyo koo Beerìyo	5
Nɔrukpe Hàliitákpe ḡmēne Zēm Zēmyo :	7
Irikpe Di Ká À Se nò ñ bòṭa ḡmaa gu Ā Bṡḡṡ zēmyo nò nna zēmyo káayo ñ tɔyo koo kùbeyo.....	8
Ifo ganna nò Hàliitákpe Bèeri Jìrìmànte Di nà iri hāliita ? Nḡa ifo Ā bāa nna iriyo ?	11
Ifo ganna nò diyàyo hei ba ka bara ḡmàanì ḡmàanì ?	15
Bòrò fɔ suu bara ciminòókpe faasede à nà cimi nɔ diyàyo di kulu sè.	16
Ifo ñ cē àl-kùranī jìrìmànte ?	18
Ifo nò Àlsilàamàtère ?	19
Àlsilàamàtère bara bɔnkaani hini nò	22
Hànfàani fɔ àlsilàamaa duwa Anduniya nna Làahara kuna ?	23
Hàsaara fɔ yā gono warka à nà bara àlsilaama sē ?	24
À sē ganna warka à bāa yèenaayo làahara kuna à bara à ga tilasì à 'n bara àlsilàama ka bara Irikpe gànàkpe dèndènìkpe nna Ā diyà (Irikpe mà à fɔ ka à saabu ka à yeenanī).....	25
Ifo yā tilasiyo àlsilaama ga ?	28